

Dr. Marko Dvořák

VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE DANES IN ZMERAJ

Mladina je naša prihodnost, pravimo. Čez dvajset, trideset, štirideset let, ko nas morda ne bo več na tem svetu, bo naša današnja mladina – in prav kmalu tudi že njena takratna mladina – nosila težo sveta in življenja, kakršno prenašamo mi dandanes. Prihodnost nas samih pa našega slovenstva in vseh naših očitnih in skritih téženj nastopa v veliki meri že danes, ko se iz dneva v dan komajda opazno – vendar dobesedno pred našimi očmi – odvija *proces prenôsa vsebin iz sedanjika v prihodnjik* – ali bolje: iz dosedanjega sedanjika v odsedanji sedanjik. Saj smo tudi sami tako rekoč še pred nedavnim – komajda opazno – poprijeli tam, kjer so trudne roke naših neposrednih prednikov popustile, ter sprejeli nase pobudo in odgovornost za našo skupno življenjsko kontinuiteto.

Če pogledamo čisto od blizu, skozi nekakšno povečevalno steklo individualnega življenja, se nam bo kajpada ves ta proces moral zdeti na vso moč izrazit, pretresljiv, usoden, revolucionaren – saj gre pri njem vendar za to, da jaz, ki sem bil doslej le učenec, se pravi »neproduktiven«, prevzamem od nekoga, ki je bil doslej mojster, se pravi »neposredno produktiven«, njegovo delo in odgovornost zanj; to pa pomeni takó zame, mojstrskega novinca, kot za odhajajočega mojstrskega »starínca« prav gotovo nekaj presenetljivo novega, velikega, na vso moč izrazitega, pretresljivega, usodnega in revolucionarnega.

Precèj drugačen vtis dobimo, kadar gledamo na to stvar bolj od daleč, bolj nekako kompleksno, se pravi sociološko. Takrat se nam proces prenosa vsebin iz sedanjika v prihodnjik – ali tudi drugače povedano: *proces menjave generacij* – pač ne zdi nekaj revolucionarnega, usodnega, pretresljivega, izrazitega in velikega. Nasprotno, v tej optiki takega prenosa ali menjave tako rekoč kratko malo niti ne opazimo, saj pomeni to področje v morju statističnih stalnic po svojem počasnem, naravno potekajočem in postopno, pičlo doziranem pretoku zgolj kapljo, nekakšno zanemarljivo variablo, ki navidezno – in tudi dejansko – ne vpliva bistveno na končni rezultat našega radovednega, kvantitativno fundiranega družboslovnega povpraševanja: *kaj* tvori trenutno podobo naše današnje družbe in *katere* so glavne ravnotežne silnice v statiki njenega ravnotežja. Pri tem – ugotavljamo – igra zelo pomembno – če ne odločilno – vlogo gospodarstvo pa stanovska struktura prebivalstva (= procent kmečkega prebivalstva, procent industrijskega delavstva, procent izobraženih itd.) pa notranjepolitična ureditev družbe pa njena zunanjepolitična usmeritev in povezanost itd.. Ne vidimo – ali vsaj skoraj ne opazimo – pa tiste »zanemarljive« variable, ki poteka iz dneva v dan naravno in komajda opazno tako rekoč pred našimi očmi in pomeni v neki drugi – ne sociološki, temveč zgodovinski,

eksistencialni – perspektivi bistveno komponento našega celotnega bivanja in njegovega smisla, našega obstoja, našega razvoja in naše prihodnosti.

Proces menjave generacij ali proces prenosa vsebin iz sedanjika v prihodnjik poteka v resnici po poti naravnega in sociološko komajda opaznega razvoja, vendar pa je s stališča usode družbe, njene kontinuitete ter njene civilizacijske podobe in s stališča usode vsakega konkretnega naroda ter obstoja njegove kulture pa še s stališča življenjskega smisla sploh usodnega, izrazitega, pretresljivega, velikega, dá, tudi revolucionarnega pomena. Človeštvo dejansko živi namreč pravzaprav zgolj iz tega prenosa ali menjave, prihodnost družbe in njene civilizacije temelji v resnici samó na mladini, usoda naroda in njegove kulture je prav zares usodno odvisna predvsem od prihajajočih novih, mladih generacij: najprej od njihove eksistence sploh (ta eksistenca – ob vsem, kar počnemo s seboj in svetom – namreč sploh ni tako nedvomno zagwarantirana, kakor si navadno mislimo), nato od njihove volje do življenja (ta njihova volja do življenja – ob vsej moralni, socialni in eksistencialni mizeriji, ki jo ustvarjamo prav mi sami – namreč ni nekaj à priori zagotovljenega), od njihove miselnosti (to miselnost pa prav mi z lastno življenjsko prakso vedé in hoté ali po nemarnem odgovorno sooblikujemo bodisi v pesimizem bodisi v pasivizem bodisi v napadalno tekmovalnost bodisi v brezdušni življenjski materializem), od njihove usmerjenosti, od njihovih prevladujočih civilizacijskih navad in od njihove splošne kulture, v okviru katere stoji na prvem mestu kultura srca.

Smisel našega celotnega življenja in nehanja, usoda našega marljivega in poštenega dela, kontinuiteta našega narodnega, kulturnega in civilizacijskega obstoja, naše podarjenosti in naše darežljivosti – vse to je torej nedvoumno, nepreklicno in usodno odvisno od naših potomcev. Od njihove eksistence, od njihove podobe (oblikovanosti, utemeljenosti, usmerjenosti) in od njihove (dobre ali slabe) volje do življenja kot takega, do vrednot in do dela.

Če je proces prenosa vsebin iz sedanjika v prihodnjik v statističnem, sociološkem smislu – gledano sinhronično – v bistvu zanemarljiva variabla, je v diahroničnem, zgodovinskem, eksistencialnem pomenu med vsemi faktorji življenja in razvoja najbolj pomemben in nas zato tudi najbolj obvezuje. In če je dejstvo, da je našim materam kljub vsemu, kar počnemo zlega, še vedno dáno, da nam blagoslovljeno iz dneva v dan in iz leta v leto rojevajo potomce, znamenje, da Bog še ni obupal nad nami, je to dejstvo prvenstvena obveza vsega našega prizadevanja. Naše prizadevanje je (bo) namreč dobro šele takrat, ko preraste (bo preraslo) zapeljivo zmotno imanenco naše vsakdanje rutinirane sinhronije in postane (bo postalo) naš nepreračunljivi dar prihodnosti. Ko se (bo) torej iz osredinjenosti v tukaj-in-zdaj spremeni(lo) v presežnost, ko iz etabliranega *ego*-centrizma preraste (bo preraslo) v avanturo darežljive *eks*-centričnosti. In samó v tem in s tem ima (bo imelo) naše in vsakogaršnje prizadevanje, življenje in nehanje na *tem* svetu tudi edini pravi smisel. In edino mogočo perspektivo. Vse drugo je eno sámo demagoško napihovanje pogrošnih fraz in brezupno maskiranje lastne kratkovidne sebičnosti.

Pedagoški moment je torej očitno znamenje naše zgodovinsko pravilne, moralno neoporečne usmerjenosti od sebe k drugemu in iz sedanjika v prihodnjik, znamenje našega življenjskega optimizma, znamenje našega hvaležnega sprejemanja naravnega božjega darú z vsemi njegovimi težavami in šansami ter znamenje naše brezpogojne zvestobe naravni pa hkrati nadnaravni, časovni pa hkrati nadčasovni, človeški pa hkrati božji hierarhiji vrednot. *Kdor hoče namreč rešiti sebe, se bo rešil, če bo rešil svojega otroka; in družba-narod-kultura, ki želi preživeti, lahko preživi samó, če omogoči preživetje-življenje svojim mladikom.*

Naša družba in naš narod (naša politika in naša kultura) bosta imela realno

perspektivo in smisel samó, če se bosta zavedela in nato permanentno zavedala, da raste njuno drevo iz korenin nezamolčljive preteklosti v véje, liste in cvetove njune presežne prihodnosti. In kakor je deblo »nad-rast« korenin, tako so véje, listi in cvetovi »nad-rast« debela in deblu, poganjajoč in živeč iz njega, dajejo, da živi. Drevo našega življenja – naše družbe in našega naroda – bi bilo brez mladik – brez svojih »vej«, »listov« in »cvetov« – zgolj ubito, spodsekano in obsekano »drevo«, zreducirano na gólo materialno uporabnost svojega trohljivega lesá, na brezdušni utilitarizem proizvodne storilnosti, na brezsrčni in nemoralni materialistično liberalistični redukcionizem, ki vidi v naravi samó bazo surovin in vir energije, v človeku samó njegovo delovno silo in v družbi samó tržišče za profitno plasiranje proizvodov svoje brezglave produkcije.

Naš narod in naša družba (naša kultura in naša politika) morata torej – v lastnem eksistenčnem interesu ter v smislu edino naravnega in edino moralnega reda stvari – sprejeti kot vodílo tisto hierarhijo vrednót, v kateri stoji prav pri vrhu, pred vsemi drugimi preokupacijami, vsestranska skrb za mlade generacije. Za njihovo življenjsko perspektivo in za njihovo pravilno oblikovanost. Vzgoja in izobraževanje morata postati osrednji področji našega kulturnega in političnega, individualnega in družbenega interesa.

Ulm, junij 1995